

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
_{Scr.} 224

Title: *Vata Raja*

Later

224

Incomplete

: Vrata	: Rāja	: Title
:	:	: Author
:	:	: Editor
:	:	: Year, Vols.
:	:	: Publisher
224 :	:	: Remarks

॥ सा वित्री च ममावित्री सततं ब्रह्मणः प्रिया ॥ पूजिता सिद्धिजैः सर्वैः स्त्रिभिर्मुनिग
 णैस्तथा ॥ त्रिसंध्यं देवि भक्तानां वेदनीया सि सुव्रते ॥ मया दत्ता च पूजेयं त्वं गृहाण न
 मोक्त ते ॥ सिंहं कुंकुमं चैव तां कलं च सप्त गकं ॥ तथा दद्यात्तन्मयाणि भक्त्य सोभा
 ग्यमष्टकं ॥ सातिष्ठेच्च दिवा रात्रौ कामक्रोधविवर्जिता ॥ दिनत्रये पिकं मेव मध्याह्नि
 पूजनं ॥ ततश्चतुर्थे दिवसे यत्कार्यं तच्छृणु मे ॥ मिथुनानि चतुर्विंशत्योऽष्टादश
 एवापूजयेत्तु गोदानैर्भक्षणैश्चादनासनैः ॥ अथ वा गुरुमेकं वा त्रयं विधिका
 रकं ॥ सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वशाल्यार्थधारणं ॥ वेदविद्यां तस्मान्नेत्रां तं तु विजितं
 द्रियं ॥ सपत्नीकं समभ्यर्च्य वस्त्रालंकारमंडलैः ॥ शय्यसोपस्करं दद्यात्तु हं चैवा
 ति शोभनं ॥ अशक्तस्तु यथाशक्तास्तौ कंस्तौ कंच कल्पयेत् ॥ सा वित्री त्वं यथादे
 वि चतुर्वर्षशतायुषा ॥ सत्यव्रतपतिं लब्ध्वा मया दत्ता तथा कुरु ॥ मया दत्ता च सा वि
 त्री ब्रह्मणः प्रतिगृह्यता ॥ मया गृहीता सा वित्री त्वया दत्ता सुखी भवे ॥ यावच्चंद्र

तय

व्रतरा-
४५७

श्रमस्य श्रमसहभर्तासुखीभव॥ न्यग्रोधस्य समीपे तु गृहे वा स्तुडिलेपि वा॥ सावित्री श्रे-
वमंत्रेण घृतहोमं तु कारयेत्॥ पायसं जलं च तैलं च तेन सह भामिनि॥ व्याहृत्या चैव सं-
त्रेण तिलव्रीहियवांस्तथा॥ गुरुं च गुरुपत्नी च ततो भक्ताक्षमापयेत्॥ धर्मराजोपमो-
धातानीलः कालोतको व्ययः॥ वैवस्वतश्चित्रगुप्तः दधोमत्युः क्षयोवटः॥ मासिमा-
सितया खेतोर्नामभिसेचयेद्वटं॥ न्यग्रोधे हं वसेन्नित्यं तस्माद्यत्नेन सेचयेत्॥ होमोते-
दक्षिणां दद्याद्विजांश्च क्षमापयेत्॥ भुंजीत वासरांते तु नक्तेशां त्यायत्रास्विनी॥ अ-
र्घ्यं दद्यादरुंधत्येदृष्ट्वा चैव मणम्य च॥ अर्घ्यमेतन्मया दत्तं फलपुष्पसमन्वितं॥ पुत्रो-
न्नेहि स्फुरवंदे हि गृहाणार्घ्यं नमोस्तुते॥ सखिभिर्ब्राह्मणेः सार्धं भुंजीत विजितेन्द्रियं
॥ एवं करोष्वियानारी व्रतमेतदनुत्तमं॥ भ्रातराः पितरौ पुत्राः श्वशुरौ स्वजनस्तथा॥ वि-
रायुषास्तथारोग्या भवन्ति न वसें शयः॥ भर्ता च सहिता साध्वी ब्रह्मलोके महीयते॥
इति श्री स्कंदपुराणे सावित्री व्रतोद्यायने संस्करणं॥ अथ आषाढपौर्णमासी गोपम-

राम
४५७

व्रतं तत्र प्रजा॥ चतुर्भुजं महाकायं जांबूनदसमप्रभं॥ शंखचक्रगदापद्मरमागरु-
उग्रोभितं॥ सेवितं मुनिभिर्देवैर्यक्षगंधर्वकिन्नरैः॥ एवं विधं हरिं ध्यात्वा ततो यज-
नमारजेत्॥ ध्याने॥ आवाहयामि देवेशं भक्तानामभयपदं॥ स्निग्धकोमलकेशं च-
मनसा वाहयेध्वरिं॥ सहस्रशीर्षेत्यावाह्य॥ सुवर्णमभिर्दिव्यै रचिते देवनिर्मिते॥ दि-
व्यसिंहासने रुक्मजयविग्रहप्रसीदमे॥ पुरुष एवेदमासनं॥ पादोदकं स्फुरन्नेष्टुव-
र्णकलत्रे स्थितं॥ गंधपुष्पाक्षतैर्मुक्तं पाद्यं मे प्रतिगृह्यतां॥ एतावानस्येति पाद्यं॥ अ-
ष्टद्वयसमायुक्तं स्वर्णपात्रोदकं शुभं॥ भो भयंकर भक्तानां गणार्घ्यं जगत्यते॥ त्रि-
पादूर्ध्वं त्यर्घ्यं॥ कर्पूरेण समायुक्तं उशीरेण सुवासितं॥ दत्तमाचमनीयार्घ्यं नीरं स्वीकु-
रुतां विभो॥ तस्माद्विराजन्मनीयं॥ गंगागोदावरीचैव यमुना च सरस्वती॥ नर्मदा
सिंधुकावेरीताप्यः स्नानार्थमाहृतं॥ यत्पुरुषेण स्नानं॥ वस्त्रं पुष्पं समानीतं पदुसत्रे-
ण निर्मितं॥ सुवर्णरवचितं दिव्यं गृहाण त्वं सुरेश्वर॥ तं यज्ञमिति वस्त्रं॥ कार्पासं तु

णि ४

हा ५

व्रतरा. ४५८ भिर्युक्तं ब्रह्मणानिर्मितं पुरा ॥ अनेकरत्नखचितमुपवितं गृहाण मे ॥ तस्माद्यज्ञाद्यज्ञो
 पवीतं ॥ चंदनं मलयोद्भूतं कस्तूर्यगुरुचंदनं ॥ कर्पूरेण च संयुक्तं स्त्री कुरुष्वानुलेपनं ॥
 तस्माद्यज्ञात्सर्वकृतेति गंधं ॥ शतपत्रैः कर्णिकारैश्च पक्वैर्मल्लिकादिभिः ॥ तुलसीयुक्तं
 पुष्पाणि पुरुषोत्तमे ॥ तस्मादक्षेति पुष्पं ॥ दशांगुलं धूपं सुगंधं च मनोहरं ॥ रुक्मागुरुस
 मायुक्तं धूपं देवगृहाण मे ॥ यत्पुरुषं व्यदधुर्धूपं ॥ आज्यं च वर्तिसंयुक्तं वक्रिना योजि
 तं मया ॥ दीपं गृहाण देवेश त्रेलोकतिमिराग्रहं ॥ ब्राह्मणोऽस्येति दीपं ॥ अन्नं च तुर्विधं स्वा
 दुरसोऽवृद्धिः समन्वितं ॥ भक्ष्यं भोज्यं समायुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यतां ॥ वंद्यं मामनसो नै
 वेद्यं ॥ अर्चयेत् ॥ करोष्येति नमः ॥ इदं फलं ० पूजाफलमिति तां कलं ० हिरण्यगर्भेति ॥ इति
 याः यानिकीनिनाभ्या आसी ० प्रदक्षिणा ॥ नमोऽस्तु नंताय ० सप्तास्यामननमस्कार
 ॥ देवदेव जगन्नाथ गोपाक्षप्रतिपाक ॥ गोपदेव तसं त्राण गृहाण कुरु मां जलि ॥ य
 ज्ञेन यज्ञमिति पुष्पांजलिः ॥ तद्यथा कृत्वा यनं ॥ परमान्नमिदं विप्रकां स्य पात्रेण संयुतं ॥

राम
४५८

व्रतरा. ४५९ ब्रह्मसत्यवतो अर्घ्यमंत्रः ॥ त्वया सृष्टं जगत्सर्वं स देवा सुरमानुषं ॥ सत्यव्रतधरो देव ब्र
 ह्मरूप नमोऽस्तु ते ॥ अथ यमाय अर्घ्यं ॥ त्वं कर्मसाक्षी लोकानां शुभाशुभाविकर्तृ
 त् ॥ वैवस्वत गृहाणा अर्घ्यं अवैधव्यं च देहि मे ॥ गंधपुष्पैश्च नैवेद्यैः फलैः कर्पूरदीप
 कैः ॥ रक्तवस्त्रैश्च लंकारैः पूजयेद्भूतमत्सरं ॥ सावित्री प्रार्थना सावित्री ब्रह्मगायत्री
 वंद्या प्रियभाषिणी ॥ तेन सत्येन मां याहि दुःखसंसारसागरात् ॥ गौरी त्वं राची लक्ष्मी
 स्त्वं प्रचंडे चंड मंडले ॥ त्वमेव च जगन्माता मामुद्धर वरानने ॥ सौभाग्यं कुलवृद्धिं च
 देहि त्वं मम कृत्रते ॥ यन्मया दुष्कृतं सर्वं कृतं जन्मशतैरपि ॥ भस्मी भवतु तत्सर्वं अ
 वैधव्यं च देहि मे ॥ अथ ब्रह्मसत्यवतोः प्रार्थना ॥ अवियोगो यथा देवसा विन्यासहि
 तस्तव ॥ अवियोगस्तथा स्माकं भूयाजन्म निजन्म नि ॥ यमप्रार्थना ॥ कर्मसाक्षी
 जगत्पूज्य सर्ववैद्य प्रसीद मे ॥ संवत्सरव्रतं सर्वं परिपूर्णं तदस्त्वमे ॥ सावित्री प्रार्थना
 ॥ सावित्री त्वं यथा देवी चतुर्वर्षशताधिकं ॥ पतिं प्राप्तासि गुणितं मम देवितया कु

वे

१३३

चो

सक्ति

तुर्धेहनि सत्तम ॥ मिथुनानि च संभोज्य षोडशानि द्विजोत्तम ॥ अर्चयित्वा तथा चार्यं स
 पत्नीकं सुसंमतं ॥ तस्मै संकल्पितं सर्वं हेमसावित्री संयुतं ॥ मंत्रेणानेन दातव्यं द्विज
 पुराण ॥ तमं ॥ सावित्री कल्पविदुषे प्रणिपत्य तथा मुने ॥ सावित्री जगतां माता सा
 वित्री जगतः पिता ॥ ममादत्ता च सावित्री ब्रह्मणः प्रतिगृह्यतां ॥ अवैधम्यं च मे नित्यं
 भयाजन्मनि जन्मनि ॥ मृता च वसते लोके ब्रह्मणा पतिना सह ॥ तत्रैव च चिरं का
 लं भुक्त्वा भोगाननुत्तमान् ॥ सावित्री नमः ॥ यामहायत्रं तं देवभक्तानारी करिष्यति ॥ भ
 तृः सा साध्वी समस्तसुखभाक् भवेत् ॥ धर्मराज नमः ॥ गौरी प्रमुग्धा वृद्धा वा अपुत्रा
 पतिवर्जिता ॥ स भर्तृकार्यं व्रतमिदं शुभं ॥ ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे पौर्णमास्यां पति
 व्रता ॥ स्नात्वा चैव शुचिर्भूत्वा वटं ॥ सिंहे वक्तुं ददकैः ॥ सूत्रेण वेष्टयेत् प्रस्ता गंधपुष्पा
 क्षतैः शुभैः ॥ नमो वै वसता येति भ्रामयंती प्रदक्षिणी ॥ रात्रौ कुर्वीत नक्तं च अद
 मे कं समाहिता ॥ तथैव वटदक्षं च पक्षे पक्षे प्रपूजयेत् ॥ अनेनैव विधानेन कर्तव्यं

च सवतिक्ता

व्रतग
४५४

विदे

मेतं वेष्टयेत् ॥ तस्योपरित्यजे देवी सावित्री ब्रह्मणा सह ॥ सावित्री सत्यं वांश्चैव कार्यौ रोषम
 यो शुभौ ॥ पीवकं च कुर्वं च रुत्वा रोषमयं शुभं ॥ फलैः कालोर्ध्वं देवी पूजयेत् ब्रह्मणमि
 या ॥ १२० ॥ हरिद्रांजितैश्चैव कंठसूत्रैः समर्चयेत् ॥ सखीनां कंठसूत्राणि त्रिदिनं प्रतिष्ठा
 दयेत् ॥ पक्वान्नानि च देयानि च देयानि नित्यमेव द्विजोत्तमान् ॥ माहात्म्यं चैव सावित्री
 श्रोतव्यं मुनिसत्तम ॥ पुराणश्रवणं कार्यं सतीनां चरितं शुभं ॥ पूजयेच्च तथा नित्यं मंत्रे
 णानेन सुव्रत ॥ सावित्री च प्रसावित्री सततं ब्रह्मणमिया पूजयेत् सदैव देवी द्विजे मुनिग
 णैः सदा ॥ त्रिसंध्यं देवि भक्तानां वंदिता त्वं जनप्रिये ॥ सावित्री द्विजीभता सिरोभने ॥ ज
 गन्नाय स्तिता देवा त्रिसंध्यं च तथा नमः ॥ श्रेष्ठे देवि त्रिलोके च त्रेतागोत्रं महेश्वरी ॥ व्याधि
 तं सकलं लोकं अतीमां पाहिसर्वदा ॥ रूपं देहि यशो देहि सौभाग्यं देहि मे ॥ पुत्रान् देहि धनं
 देहि सर्वदा जन्मजन्मसु ॥ यथा तेन वियोगोऽस्ति भर्त्रा सह सख्येश्वरी ॥ तथामे सुमहाभा
 गं कुरु त्वं जन्मजन्मनि ॥ एवं संपूजयेत् देवीं कमलासनसंस्थितां ॥ एवं दिनत्रयं नीत्वा च

तं प्रसा
वित्री

राम
४५४

पुरंजनसंहतं॥ पितृ पितामहं राज्यं संजायं वमहात्मना ॥ सावित्री सत्यवांश्चैव परासुदम
बाधतु ॥ जनया प्रास पुत्राणां राते वै बाहुः शालिनां ॥ व्रतस्यैव तु महात्म्या तस्याः पितुर
जायते ॥ पुत्राणां वरा तत्र सन्मसादाश्च यमात्रया ॥ एतत्ते कथितं सर्वं व्रत महात्म्यमुत्तमं
॥ स्त्रीणां युर्जावितो भर्ता व्रतस्यास्य प्रभावतः ॥ कर्तव्यं सर्वं नारीणामवै धन्यफलप्रदं ॥ स
न कुमारवत् ॥ विधानं ब्रह्मदेवरात्रतस्यास्य च त्र्यम्बक ॥ क्रियते विधिना केन स्त्रीभिः ॥ स्त्री
पुरस्तदन ॥ इश्वरवत् ॥ वर्षे कं नियमं कृत्वा एकभक्तेन मातरं ॥ नक्ताहारेण वा विप्रभुक्ते
प्राप्य हि जर्षभा ॥ त्रिदिनं लंघयित्वा च चतुर्थे दिवसे शुभे ॥ वंशयाध्वं प्रदद्याच्च यजयि
त्वा सुवासिनी ॥ सावित्री वप्रसावित्री गंधधूपैश्च यजयेत् ॥ मियुनानिययाश्च त्वाभो
जयित्वा यथासुखं ॥ भो हो हंतु जगद्धात्री निर्विघ्नं करु मे शुभे ॥ दिनं प्रति दिनं श्री
ष्टं कुर्यात्प्रोक्षसे च न ॥ कृत्वा वंशमये पात्रे बालुका प्रसूमेव च ॥ सप्तधान्यभृतं पात्रं
प्रसूमे केनैव जितं ॥ प्रसूमे पात्रं शङ्खकपरिमित संख्या ॥ कारयेत्कनिशाई लवस्तुपु

व्रतश.
४५३

गतोमिविनावयोः॥एवंसविविधंक्रोशान्सपत्नीकोमहीपतिं॥अकारादुःखंममसन्पुत्रे
तिचासकृत॥अकस्मादेवराजेंद्रोलब्धचक्षुर्महीश्वरः॥तद्दृष्ट्वापरमाश्रयंवक्षःप्रा
प्सिंहिजोत्तम॥तच्चपूर्वतदावाकंउचुस्तेतापसाभरं॥चक्षुःप्राप्त्यामहाराजसूचिते
महिषते॥पुत्रेणचसमंयोगं प्राप्स्यसेनृपसत्तम॥नमस्कृत्यविजान्सर्वान्मानवंपितरंत
तः॥सावित्रीचततोब्रह्मन्ववेदेचरणविति॥श्वश्रुःश्वश्रुरयोर्ब्रह्मन्सावित्रीकर्मलिह
णा॥मुनयजु०॥वरंसावित्रीजानासिकारणंवरवर्णिनि॥दृष्टस्यचक्षुषःप्राप्तेःश्वश्रुः
श्वश्रुरयोःश्रुभे॥सावित्रीजु०॥नजानामिमुनिश्रेष्ठाश्चक्षुषःप्राप्तिकारणं॥चिंस्तुत
स्तमेभर्तृतेनकालव्यतिक्रम॥सत्यंवाच॥अस्याःप्रभावात्संजातंदृष्टतेकारणंनच॥
तत्सर्वंवेष्टाःसावित्र्याचक्षुर्जफलं॥व्रतस्येवमुमहात्म्यंदृष्टमेतन्मयाधुना॥इश्वरजु०॥एवंतु
वदतस्तस्यतदासत्यवतःप्रभो॥पौरःसमागत॥पौरजु०॥उत्तिष्ठराजशार्दूलस्वराज्यपा
लयप्रभो॥अभिषिंचस्वराजेंद्रपुरेमन्निपुरोहितैः॥इश्वरजु०॥सगत्वारजशार्दूलस्व

वानु
दत्तोर्वि

राम
४५३

स्तस्य आचर्युर्न पते हितं

क्षितारो भवेति ॥ यमनु० ॥ यथा यथा भाष सिधर्मसंहितं मनोबुक्कलं रूपदं महार्थवत्
 ॥ तथा तथा मेत विभक्तिरुत्तमा वरं दृणी प्रप्रतिमं यतव्रते ॥ सावित्रीनु० ॥ नते पवर्गः स्फु
 तात् विना रूतस्तथा न्येषु वरेषु मानदः ॥ वरं दृणी जीवतु सत्यवान पयया मृता ह्येव महं वि
 नापति ॥ वरो पिशत पुत्राणां ममत्वये वदतो प्रियते च मेयति ॥ वरं दृणी जीवतु सत्यवा
 नयेत वैवसत्यं वचनं भविष्यति ॥ तथे सुक्ता तु तात्या शान्कत्का वैवस्वतो यमः धर्मसज
 ः महत्त्वा सावित्री मिदमब्रवीत् ॥ एष भद्रमयामुक्तो भवति कुलनंदिनी ॥ अरोगस्त्व
 वयश्चापि सिद्धार्थश्च भविष्यति ॥ चतुर्वर्षं शतं वा युस्त्वया सार्धमुपेक्ष्यति ॥ सागता व
 र्णामिष्यं रूत्वोत्सने शिरसातः ॥ प्रबुद्धस्तु ततो ब्रह्मन्सत्यवानिदमब्रवीत् ॥ मया स्व
 मा वरा रोहे दृष्टे ये वच भामिनी ॥ तत्सर्वं कथितं तस्या यदुत्तं सर्वमेव तत् ॥ तथा च कथि
 तं सर्वं संवादं चाह सर्वतः ॥ अस्तंगते ततः सूर्येष्मन्नेनो महीपतिः ॥ पुत्रस्यागमने को
 द्दीप्तश्चेतश्च धाती ॥ आमादाश्च मंगलं पुत्रदर्शनं कांक्षया ॥ आवयोरेधयो र्यष्टिः क

व

ब्रह्म
 ४५२
 २५५

त्स
 प्रवत्सुत्कयः ॥ तस्मात्कविशेषेण सर्वः प्रणयसिद्धिः ॥ सो ह्वा त्मणा याच्चा विविशा सोना
 मजायते ॥ यस्मात्कविशेषेण विश्वासं कुरुते जनः ॥ यमनु० ॥ नृदा हतं ते वचने यदंगने शु
 भं नलादकत्वदते मया शु तं ॥ अनेन तुष्टोस्मि विना स्य जीवितं वरं ॥ चतुर्थं वरयस्व गच्छ
 च ॥ सावित्रीनु० ॥ ममात्मजं सत्यवतस्तथो रसं भवेदुभाभ्यामिह मत्कुलोदहं ॥ शतं कृतानं
 वलिनां महात्मना मिमं चतुर्थं वरया मिते वरं ॥ यमनु० ॥ शतं मुक्तानां व लवीर्यशालिनां भ
 विष्यति प्रीतिकरं तवांले ॥ परिश्रमसेन भवेन्प्राप्तजे निर्वर्तदुरं हि यथुस्त्वमागता ॥ सावि
 त्रीनु० ॥ ॥ सतां हिया श्राश्वती धर्मदृष्टिः संतो हि न सीदंति न वयं यथिति ॥ सतां सद्भिर्नीफ
 लं संप्रयाति सद्भिर्भयं नानुभवति संतः ॥ संतो हि सत्येन पर्ययंति सूर्ये संतो भूमिं तपसा
 धारयंति ॥ संतो गतिं भवस्य राजन्सतां मध्ये नावसीदंति संतः ॥ आर्यपुष्टमिदं व्रतं
 मिति विज्ञाय श्राश्वतं ॥ संतः परार्थं कुर्वन्नाना वेदंते प्रति क्रिया ॥ न च प्रसादः सत्युरु
 वेष्टु मोघानवायर्थो तयस्यति चाभिमानः ॥ यस्मादेतन्नियतं सत्कृत्यं तस्मात्सतो र

राम
 ४५२

॥ प्रजास्तु ये मानियमेन संयतो नियम्य वेतो नियमेन काम्यया ॥ अतो यमत्वं तव देव विश्रुतं
 निबोध मे मागिरमीरिता मया ॥ अतो हः सर्वभूतेषु कर्मणा मनसा गिरा ॥ अनुग्रहश्च दा
 ने च स ता धर्मसनातनः ॥ एवं प्रायश्चित्तो को यमनुष्ठाः शक्तिपेशजाः ॥ संतस्वयीह मित्रे
 पुद्गलां प्राप्तेषु कुर्वते ॥ यमनु ॥ पिपासितस्यैव यथा भवेत्यस्तथा त्वया वाक्यमिदं समी
 रितं ॥ विना पुनः सत्यवतोऽस्य जीवितं वरं दृणीष्टे ह भुभे यदीदृशे ॥ सा वित्रीनु ॥ ममान
 पत्यः पृथिवीपतिः ॥ पिता भवेद्विदुः पुत्रशतं च ओरसं ॥ कुलस्य संतानकरं च तद्भवेत्तनी
 यमेवं वरया मिते वरं ॥ यमनु ॥ कुलस्य संतानकरं स्तुवन् सर्वसंशतं सुतानां पितुरस्तु तेषु
 भे ॥ कृतेन कामेन नराधिपात्मजे अतीव दूरं हि पथस्त्वमागता ॥ सा वित्रीनु ॥ न दूरमे
 तन्मम भर्तृसन्निधौ मनो हि मे दूरतरं प्रधावति ॥ यथा ब्रजस्तेव गिरा समुन्नतं मया च
 मानं शृणु भूय मेव च ॥ विवस्वतस्त्वं तु यमप्रतापवान् ततो हि वैवस्वत उच्यते बुधैः ॥ स
 मेन धर्मेण च रंजिताः प्रजास्ततस्तवैहेश्वरधर्मराजता ॥ आत्मन्यपि न विश्वासस्ताव

प्रतरा-
४५१

वितंददामिते सम्यगनिर्दिष्टे वरं ॥ सा वित्रीनु ॥ अतस्त्वं राजा वचांसमाश्रितो अलब्धचक्षुः श्रु
 श्रोममाश्रमे ॥ स लब्धचक्षुर्बलवान् भवेत्तु पस्तव प्रसादाच्च लना क संतिभः ॥ यमनु ॥ ददा
 मिते सर्वमनिर्दिष्टे वरं यथा त्वयोक्तं भविता च तन्नया ॥ तवाधुने ॥ निमिषोपलब्धये निर्वर्तग
 छ स्व न ते श्रमे भवेत् ॥ सा वित्रीनु ॥ अतः श्रमो भर्तृसमीपतो घमेयतो हि भर्ता मम सागतिर्क
 वा ॥ यतः पतिर्नैष्यति तत्र मे गतिं सुरेश भयश्च वचो निबोध मे ॥ सतां सकृत्संगतिमीक्षितं प
 रततः परं मित्रमिति प्रचक्षते ॥ न चाफलं सत्पुरुषेण संगतं ततः सतां सन्निवसेत्स दागमे
 ॥ यमनु वाच ॥ मनो नु कुलं बुधबुद्धिर्वर्धनं त्वया ह मुक्तैव च नं हिता श्रयं ॥ विना पुनः सत्य
 वतो हि जीवितं वरं द्वितीयं वेरयस्व भासिनी ॥ सा वित्रीनु ॥ हतं पुरा मे श्वशुरस्य धीमतः स्वमे
 व राज्ञे सलभेत पार्थिवः ॥ न च स्वधर्मं प्रजहोत मे गुरुर्द्वितीयमेवं वरयानिते वरं ॥ यमनु
 ॥ स्वमेव राज्ञे प्रतिपत्स्यते नृपः कृतेन कामेन मयानुपात्मजे ॥ तवाधुने ॥ निमिषोपलब्धये निर्वर्तग
 निग्लानि मिषोपलब्धये निर्वर्तग छ स्व न ते श्रमो भवेत् ॥ सा वित्रीनु ॥

५५१

राम
४५१

ततः सत्यवतः कायात्प्रावध्वंसगतं ॥ अंगुष्ठमात्रं पुरुषं निश्चरुषु मोक्षलादु
 जाकस्त्वं लोके भयंकरः ॥ यमज ॥ ॥ स्त्रीणां युक्तवरा रोहे भर्तृवम नस्विनी ॥ नेषाम्येन
 महवध्यायेत मे च विकीर्षितं ॥ इत्युक्त्वा पितरजस्तां भगवान् च विकीर्षितं ॥ यथावत् सर्वमा
 रणां तं स क्रियार्थं प्रचक्रमे ॥ अयोहिधर्मसंयुक्तो रूपवानुपसागरः ॥ नाहं मत्पुरुषेनेतु
 मतोस्मि स्वयमागतः ॥ ततः समुद्धृतप्राणगतश्चासंहतप्रभः ॥ निर्विचित्रशरीरं तद्वत्
 वाप्रियदर्शितं ॥ यमस्तु तं तथा वध्या प्रययोदक्षिणामुखः ॥ सावित्री चापि दुःखातयिममे
 वान्वगच्छत ॥ नियमव्रतसंयत्ना महाभागा यतव्रता ॥ यमज ॥ ॥ निवर्तगच्छ सावित्री कुरु
 धाम्योर्ध्वदेहिकं ॥ कृतं भर्तृस्त्वयानुपयं यावद्व्रतं गतं त्वया ॥ सावित्री ज ॥ ॥ यत्र मे नी
 यते भर्तृस्त्वयं वातत्रगच्छति ॥ मया पितत्रगंतं व्यंशधर्मसनातनः ॥ तपसा गुरुवत्सा
 च भर्तृस्ते हावृतेन च ॥ तव चैव प्रसादेन न मे प्रतिहता गतिः ॥ प्राहुः सप्तपदं मे त्रैबुधा
 स्तत्वार्यदर्शिनः ॥ मित्रतां तु परस्त्वयि किंचिद्दद्या ॥ मितच्छृणु नानात्मवंतो हि वने चरन्ति
 धर्मं वयस्मिन् च ॥ विज्ञानतो धर्ममुदाहरंति तस्मात्सतो धर्ममाहुः प्रधानं ॥ यमज ॥
 निवर्ततुष्टोस्मितवानया गिरा स्वराक्षरं जने हेतुमुक्तया ॥ वरदणी धेह विनास्य जीवि

व्रतरा.
 ४५०

प्रसक्तमधमे ॥ नमस्तुत्वा तु सावित्री श्वश्रुश्च श्रुयोरपि ॥ सहिताराजशार्ङ्गं तेन सत्य
 वता विभो ॥ विलोक्य मतिभर्तारं प्राप्तकाजं मनस्विनी ॥ वने च फलितं दृष्ट्वा पुष्पितं द्रुम
 संकुलं ॥ दुमाणां चैव नामानि मृगाणां चैव भामिनी ॥ पश्यंति मृगयुधानि हृदये न प्रवे
 पति ॥ तत्र गत्वा सत्यवत्स फलान्यादाय सत्वरं काष्ठानि च समादायैव बंधभारिकान्तरा
 ॥ काष्ठभारं क्षणात्कृत्वा वटशरखा बलं बितं ॥ वटवृक्षस्य सासाधो उपविष्टा महास
 ती ॥ काष्ठान्यादयतस्तस्य जाता शिरसि वेदना ॥ गता निश्च महती जा ॥ तागात्राणां
 वेद्यमुक्तदा ॥ आगत्य वृक्षसामीप्यं सावित्री मिदमब्रवीत् मम गात्रेति कं पश्च जाता
 शिरसि वेदना ॥ कंदकैर्भिद्यते भद्रेशिरो मे मूलं संमितैः ॥ उत्संगे तव मम श्रोणिषु
 मिच्छामि फलं ॥ अभिज्ञात विज्ञाता स्त्रीसमस्तकर्मनस्विनी ॥ प्राप्तं काजं मन्यमाना
 तस्य तत्रैव भामिनि ॥ सत्यवानपि सक्तोत्संगे शिरस्तदा ॥ तावत्तत्र समागच्छतुरु
 यः ॥ कृष्णमयि गलः ॥ जाज्वल्यमानो वपुषा ददरो सासती महान् ॥ उवाच वाक्यं वाक्य

राम
 ४५०

ततः सत्यवतः कायाया रावध्वंसं गतः ॥ अंगुष्ठमात्रं पुरुषं निश्चक्रे ॥ मोक्षलात् ॥
 साकस्वलोके भयंकरः ॥ यमजः ॥ क्षीणायुस्तु वरुणे हे भर्ता तव मनस्विनी ॥ नेषाम्येन
 महवध्वासे तन्मे च विकीर्षितं ॥ इत्युक्त्वा पितरजस्ता भगवान् च विकीर्षितं ॥ यथा वत्सर्वमा
 रमा तं स क्रियार्थं प्रचक्रमे ॥ अये हि धर्मसंयुक्तो रूपवानुणसागरः ॥ नाहं मत्पुरुषेर्नेतु
 मतो स्मिन् स्वयमागतः ॥ ततः समुद्धृतं प्राणं गतश्चासंहतप्रभः ॥ निर्विवेकशरीरं तद्वत्
 वाप्तिमदर्शितं ॥ यमस्तु तं तथा वध्वा प्रययो दक्षिणामुखः ॥ सावित्री चापि दुःखात्तयिममे
 वान्वगच्छत ॥ नियमव्रतसंयन्ता महाभागा यतव्रता ॥ यमजः ॥ निवर्तगच्छ सावित्री कुरु
 धाम्योर्ध्वदेहिकं ॥ कृतं भर्तुस्तयानृणं यावद्वश्यं गतं त्वया ॥ सावित्री जः ॥ यत्र मे नी
 यते भर्ता स्वयं वा तत्र गच्छति ॥ मया पितत्र गंतं व्यंशधर्मसनातनः ॥ तपसा गुरुवत्या
 च भर्तुस्ते हावते न च ॥ तव चैव प्रसादेन न मे प्रतिहता गतिः ॥ प्राहुः सप्तपदं मे त्रैबुधा
 स्तत्वार्यदर्शिनः ॥ मित्रतां तु परस्तुत्य किं चिद्दद्यात् ॥ मितल्लुण्णानात्मवंतो हि वने चरन्ति
 धर्मं च परिश्रमं च ॥ विज्ञानतो धर्ममुदाहरंति तस्मात्सतो धर्ममाहुः प्रधानं ॥ यमजः
 निवर्ततुष्टो स्मितवानया गिरा स्वराक्षरं जनहेतुमुक्तया ॥ वरदणी घेह विनास्य जीवि

वारं संपरिगृह्य पितृकं चैव रुकं ॥ प्रस्थितं च वनायेव सावित्री वाक्यमब्रवीत् ॥ न गंत
 व्यं वने त्वधममवाके न मानद ॥ अथ वागम्यते साधो मया सह वनं व्रज ॥ संवत्सरे ज
 ते पूर्ण आश्रमे स्मिन्मम प्रभो ॥ तद्वनं द्रष्टुमिच्छामि मसादे कुरु मे प्रभो ॥ सत्यवानु ॥
 नाहं स्वतंत्रः कश्चिदपि दृष्टुं स्वपितरो मम ॥ ताभ्यां प्रस्थापिता गच्छ मया सह शुचिस्मि
 ते ॥ एवमुक्त्वा तदाति न भर्ता साकमलेक्षणा ॥ श्वश्रुः श्वशुरयोः पौरो अक्षि वाघेदम
 ब्रवीत् ॥ वने द्रष्टुं गमिष्यमि आज्ञामसं दीयतां ॥ न वा च वचनं साध्वी वरमेकं मयच्छ
 मे ॥ भर्ता सह वने गंतुमेतत्वरयते मनः ॥ तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा कमत्सेने ब्रवीदिदं ॥
 व्रतं कृतं त्वया भद्रे पारणं कुरु कुरु व्रते ॥ पारणां ते ततो भीरु वने गंतुं त्वमर्हसि ॥ सावि
 त्रि जः ॥ नियमश्चरुतो ॥ स्मा भर्ता त्रैवेंद्रो दये सति ॥ जाते मया प्रकर्तव्यं भोजनं ता
 तमेष्टु ॥ वनदर्शनकामो स्ति भर्ता सह ममाद्य वै ॥ न मे तत्र भवे ग्लानिर्भर्ता सह
 नराधिप ॥ इत्युक्त्वा कृतया जाकमत्सेनो महीपतिः ॥ यत्ने भिलक्षितं पुत्री त कुरु

व्रतस-
४५०

व्रतरा-
४५०
षष्ठसंध्यमे॥ नमस्कृत्वा तु सावित्रीश्वश्वश्वश्वयोरपि॥ सहिताराजशाईलंतेन सत्य
वता विभो॥ विलोक्यति भर्तारं प्राप्त का जं मनस्विनी॥ वनंच फलितंदष्टा पुष्पितंदुम
सकुले॥ दुमाणां चैव नामानि मृगाणां चैव भामिनी॥ पश्यंति मे गयुधानि हृदये ने प्रवे
पति॥ तत्र गत्वा सत्यवाक्प्रफला न्यादाय सत्वरं का हा निच समादाये बंध भारिकांतदा
॥ का हा भारं क्षणात्कृत्वा वटशरबा बलंबितं॥ वटवृक्षस्य सासाध्वी उपविष्टा महास
ती॥ का हा न्यादयतस्तस्य जाता शिरसि वेदना॥ स्तानिश्च महती जा ता गात्राणां
वे यमुक्तदा॥ आगत्य वृक्षसामीप्यं सावित्री मिदमब्रवीत् समगात्रे तिकंपश्च जाता
शिरसि वेदना॥ कंटकेभि रघते भद्रेशिरो मे झल संमितैः॥ उत्संगेत वस्त्वश्रोणि सु
मिच्छामि स्वव्रते॥ अभिज्ञात द्विशालाक्षी सप्तमृत्युमनिस्विनी॥ प्राप्तं कालं मन्यमाना
तस्य तत्रैव भामिनि॥ सत्यवानपि सु कृत्योत्संगे शिरस्तदा॥ तावन्नत्र समागच्छतुरु
वः॥ रुक्मपिंगलः॥ जाज्वल्यमानो वपुषा ददौ सा सती महान्॥ उवाच वाकं वा क

राम
४५०

एणेति भर्तारिं यदि वा स्याच्छब्दी पतिः ॥ इति मत्वा मया तातयत्कर्तव्यं स्वरवेन च ॥ नारद उवाच ॥
॥ स्थिरा बुद्धिश्च राजेंद्र सा विद्याः सत्यवान्मतिः ॥ वरयस्वा विवाहाय भर्ता सह कुरु त्विमं ॥
ईश्वर उवाच ॥ निश्चिंतां तु मतिं ज्ञात्वा स्थिता बुद्धिश्च निश्चला ॥ सा विद्याश्च महाराज प्रसूते
सौ वनं प्रति ॥ गृहीत्वा तु वनं राजा घुमन्त्येनस्य सन्निधौ ॥ स्वल्पानुगो महाराजो वृद्धा ॥
मात्ये समन्वितः ॥ नारदस्ततः तोरं वै तत्रैवांतरधायत ॥ स गत्वा राजशार्दूलो घमत्स्ये
न वशंगतः ॥ वृद्धश्चांधश्च राजा सोऽहं मूलमुपाश्रितः ॥ सत्याश्रयति राजा सोऽपादोज
ग्राहवीर्यवान् ॥ स्वनाम च समुच्चार्य तस्मै तस्य समीपतः ॥ उवाच राजा तं भूयः किमा
गमनकारणं ॥ पूजयित्वा घृष्टानेन वन्यमूलफलैश्च सः ॥ ततोऽप्युक्त्वा कुशलं सराजा
मुनिसत्तमः ॥ ४८ ॥ अश्रुपतिरुवाच ॥ कुशलं ददन्ति नाघवरं जन्म माघवे ॥ दूहिता
नाम सा वित्री तव पुत्रस्तव पुत्रमभाषति ॥ भर्तारिं शार्दूलमाप्नोति यमनिर्दिता ॥ स
मेदैकांक्षितं पूर्वं भर्तारि मनया विभो ॥ आवयोश्चैव संबंधो भवत्वघममेसितः ॥ मत्से

५

व्रतरा
४४९

ननु॥ वृद्धश्राद्धश्रराजेंद्रफलमुलाश्रानोत्प॥ राज्यास्तु तश्च मे पुर्वे वन्येनाघचजीवति॥
॥ साकथं सह तो दुःखं दुहितातवकानने ॥ अनभिज्ञा च दुःखानामित्यहं नाभिकां हति
॥ अश्वपतिरुवाच ॥ अनेन च वृत्तो भर्ता जितं ताराजसन्नम ॥ अनेन सह वासेस्तु तव पुत्रे
ण मानद ॥ स्वर्ग तु ल्यो महाराज भविष्यति न संशयः ॥ एवमुक्तस्तदा ते नराजाराजर्षिस
न्नमः ॥ तथेति सा प्रतिज्ञाय च कारो वाहमुन्नमं ॥ कृत्वा विवाहं स जेंद्र संपूज्य विविधैर्घ
नैः ॥ अभिवाद्य कर्मत्वेने जगाम नगरं प्रति ॥ सा वित्री तु पतिं लब्ध्वा इंद्रं माप्यश्रीय
था ॥ सत्यवानपि ब्रह्मर्षे तया पत्न्या भिवेदितः ॥ क्रीडते तद्यतो देवो यो लोम्यामघवा नि
वृव ॥ नारदस्य च तदा कंददये तु मनस्विनी ॥ वहंती नियमं चक्रे व्रतस्यास्य च भामिना
॥ गणयंति दिना न्ये वनले भेदं भक्तम ॥ ज्ञात्वा तद्विवसं विष्णु भर्तुर्मरण कारणं
॥ व्रतं त्रिरात्रमुद्दिश्य दिवारात्रौ ॥ स्थिरा भवत ॥ ततस्त्रिरात्रं निर्वृत्य संतप्य पितृदेवता ॥ अ
त्रोते नियमं कृत्वा त्रिदिनस्य मनस्वती ॥ अस्मिन्दिने च मर्त्यं तदा सत्यवता मुने ॥ कु

राम
४४९

व्रतरा
४४८

विश्रुतः ॥ सत्यं वदं ॥ पिता सत्यं माता प्रभाषते ॥ स्वयं सत्यं प्रभाषेत सर्वानिति तेन सः ॥ यथा
चाश्वाः प्रियास्तस्य अश्वेः ॥ क्रीडति मन्मथैः ॥ वित्रेपि विलिखत्यश्वान् विनाश्वस्तेन चोच्यते
॥ रूपवानगुणवाश्चैव सर्वशस्त्रविशारदः ॥ न तस्य सदृशो लोके विद्यते चेहमानवः ॥ स
र्वे गुणैश्च संयुक्तो रत्ने रिव महार्णवः ॥ एको दोषो महानासीदुणा नाकृत्यतिष्ठति ॥ संव
त्सरेण क्षीणा युद्धे हत्यां करिष्यति ॥ अश्वपतिरुवाच ॥ अन्यं वरय भद्रं ते वरं सा वित्रि
गम्यता ॥ विवाहस्य तु कालो यं वर्तते शुभस्तु चने ॥ सा वित्रिजु ॥ नान्यमिच्छाम्यहं तात म
नसापि वरं प्रभो ॥ यो मया च वृत्तो भर्ता समेता न्यो भविष्यति ॥ विविं त्यमनसा सर्वं विवा
पश्चात्समुच्चरैत ॥ क्रियते च ततः पश्चाच्छुभं वा यदि वा शुभं ॥ तस्मान्मनः पुमान् संपू
कथं वा न्यवृणोम्यहं ॥ सकृज्जल्पति राजातः सकृज्जल्पति पंडिताः ॥ सकृत्कन्या प्रदो
यते त्रीण्येतानि सकृत्सकृत् ॥ पतिं मत्वा तु मे बुद्धि विचिं लेख कथं च न ॥ सगुणो नि
गुणो वापि पूर्वः पंडित एव च ॥ दीर्घायुरथ वा न्यायुः सर्वे भर्ता मम प्रभो ॥ नान्यं वृ

राम
४४८

व्रतरा०
४४९

ननु०॥ दृष्ट्वा धर्मराजेन्द्रफलमुलाश्रानो नृप॥ राज्यास्तु तस्मै पुर्वे वन्द्येनाघच जीवति॥
॥ साकथं सह तो दुःखं दुहितातव कानने॥ अनभिज्ञा च दुःखानामित्यहं नाभिको हति
॥ अश्वपतिरुवाच॥ अनया च वृतो भर्ता जानं त्या राजसत्तम॥ अनेन सह वा सेस्तु तव पुत्रे
यमानद॥ स्वर्गतुल्यो महाराज भविष्यति न संशयः॥ एवमुक्तस्तदा ते न राजा राजर्विस
त्तमः॥ तथेति सा प्रतिज्ञाय च कारो वा ह मुत्तमं॥ कृत्वा विवाहं स जेन्द्र संपूज्य विविधैर्घ
नैः॥ अभिवाद्य कर्मत्सेने जगाम नगरं प्रति॥ सा वित्री तु पतिं लब्ध्वा इंद्रं माप्य राची य
था॥ सत्यवानपि ब्रह्मर्षे तया पुत्र्या भिवेदितः॥ क्रीडते तद्वनो देवो यो लोम्यामघवानि
इव॥ नारदस्य च तदा कंददये तु मन्त्रिणी॥ बहंती नियमं चक्रे व्रतस्यास्य च भामिनी
॥ गणयंति दिनान्ये वनले भेदं फलं तमं॥ ज्ञात्वा तद्विषयं विष्णु भर्तुर्मरणकारणं
॥ व्रतं त्रिरात्रमुद्दिश्य दिवारात्रौ॥ स्थिरा भवतु॥ ततस्त्रिरात्रं निर्वृत्य संतप्य पितृदेवतां॥ अ
त्रा ते नियमं कृत्वा त्रिदिनं मनस्वती॥ अस्मिन्दिने च मर्त्यं तदा सत्यवता मुने॥ कु

राम
४४९

स्वामात्यैः सहेवतां॥ वल्लालं कारसहितां धनरत्नेः समन्वितां॥ विसृज्य च क्षणं तत्र यावन्नि
ष्टेति भर्तृपः॥ तावन्तत्र समागच्छन् नारदो भगवान्प्रविष्टः॥ संपूज्य च ततो राजा अर्घ्यमा
घनं तं मुनिं॥ आसने च सुखासीने पतिस्तेन भूभुजा॥ पूजयित्वा मुनिं राजा प्रोवाचे
दक्षिजोत्तमं॥ याचितो हं त्वया विप्रदर्शनेनाघ नारद॥ यावदेवं देवा जाता वत्सा कमलेक्ष
णा॥ आश्रमादागतो देवीरुद्रामा मात्यैः समन्विता॥ अभिवाद्य पितुः पादौ च वंदे सामु
न्विततः॥ नारदेन तु तृष्णं तारुणा प्रोवाच भर्तृपः॥ कन्येयं देवगर्भा भां किमर्थं नमयच्छ
सि॥ वराय त्वं महाबाहो वरयोग्यापि सुंदरी॥ एवमुक्तस्तदा ते न मुनिना नृपसत्तम॥ उवा
च तं मुनिं वाक्यमते नार्थं न मे विता॥ अगतेयं विशालाक्षी मया संप्रोषिता सति॥ अनया
च वृतो भर्ता दृष्ट्वं मुनि सत्तम॥ सा दृष्ट्वा ते न मुनिना तस्मै वाच छ भामिनी॥ सा वित्री उ
॥ आश्रमे सत्यवाला मध्म मत्सेन सुतो मुने॥ भर्तृतिमनसा विप्रवृतो सो राज नंदनः॥
नारद उ०॥ कष्टं कृतं महाराज दुहितातव सुव्रते॥ अजानं त्या वृतो भर्ता गुणवानिति

व

व्रतरा
४४८

विश्रुतः सत्यं वदं पिता सत्यं माता प्रभाषते ॥ स्वयं सत्यं प्रभाषेत सर्वं नितितेन सः ॥ यथा
वाग्वाः प्रियास्तस्य नृपः ॥ श्रीः क्रीडति मन्मथैः ॥ विन्नेयि विनिस्वत्यश्वात् विनाश्वस्तेन चोच्यते
॥ रूपवान्गुणवान्श्रेयसर्वशास्त्रविशारदः ॥ न तस्य सद्वेगलोके विद्यते चेहमानवः ॥ स
र्वे गुणैश्च संयुक्तो रत्नेरिव महार्णवः ॥ एको दोषो महानासीदुणा नाव्यतिष्ठति ॥ संव
त्सरेण क्षीणायुर्देहत्यागं करिष्यति ॥ अश्वपतिरुवाच ॥ अन्यं वरय भद्रं ते वरं सावित्री
गम्यतां ॥ विवाहस्य तु कालो यं वर्तते शुभलोचने ॥ सावित्री उवाच ॥ नान्यमिच्छाम्यहं तात म
नसापि वरं प्रभो ॥ यो मया च वृतो भर्ता समेताम्यो भविष्यति ॥ विविंत्य मनसा पूर्वमेवा
पश्चात्समुच्चरेत् ॥ क्रियते च ततः यश्चाक्षुभं वा यदि वा शुभं ॥ तस्मान्मनः पुमानसं
कथं वा न्यदृणोम्यहं ॥ सकृज्जन्तुतिराजातः सकृज्जन्तुति पंडिताः ॥ सकृत्कन्या प्रद
यते त्रीण्येनानि सकृत्सकृत् ॥ यतिं मत्वा तु मे बुद्धिर्विविजेन्न कथं च न ॥ सगुणो नि
गुणो वापि पूर्वः पंडित एव च ॥ दीर्घायुरथ वा न्यायुः सर्वे भर्ता मम प्रभो ॥ नान्यदृ

राम
४४८

वाय

पूजाविधिः ॥ ततः व्रतपूजासंगतासि धर्म्यं ब्राह्मणाय नमः प्रदानं करिष्ये ॥ कलवस्तस
मायुक्तं सो नाग्य इव संयुतं ॥ वंशपात्रे निधाया दौ ब्राह्मणाय नितिवेदयेत् ॥ इति वायने ॥
इति वदसा वित्री व्रतपूजनं ॥ अथ कथा ॥ सनत्कुमार उवाच ॥ कुलस्त्रीणां व्रतं देवमहाभा
ग्यंत ये वच ॥ अथैध्वं करं स्त्रीणां पुत्रयो नमदायकं इष्वर उवाच ॥ आसीत्सहीपुधर्मा
त्मा ज्ञानी परमधार्मिकः ॥ नाम्ना चाश्वपती वैरो वैदांगपारगः ॥ अनपत्यो महाबाहू स
र्वेश्वर्यसमन्वितः ॥ सपत्नीकस्तपस्ते ये स माराधयते नृपः ॥ सावित्री च प्रसावित्री जपन्ता
स्ते महामनाः ॥ जहोति ये वसावित्री भक्ता परमायुतः ॥ ततस्तुष्टा तु सावित्री सा देवी हि
जसत्तम ॥ सा विग्रहवती देवी तस्य दर्शनमागता ॥ भुर्भुवः स्वरित्येवा च सा क्षास्त्रकर्म
उतु ॥ तातु दृष्ट्वा जगदंधा सावित्री वन्द्योत्तमः ॥ प्रणिपत्य नृपो भक्ता प्रहृष्टो नांतरा
त्मना ॥ तदृष्ट्वा पतितं भूमौ तुष्टा देवी जगाद ह ॥ सावित्री उवाच ॥ तुष्टा हंत वराजे इव व
रयसु व्रत ॥ एवमुक्तस्तपाराजा प्रसन्नातामुवाच ह ॥ अश्वपति ॥ अनपत्यो हं

वेद

व्रतरा० देवीपुत्रमिच्छामिश्रो भने॥ नान्यदृणो मिसावित्रीपुत्रमेवजगत्सये॥ अन्यदस्ति समग्रं मे
 ४४७ हितोयच्चापि दुर्जनं॥ प्रसादात्तवदेवैश्री तत्सर्वं विद्यते गृहे॥ एवमुक्ता तु सा देवी प्रत्युवाच
 नराधिपे॥ सावित्री उ०॥ पुत्रसेनास्ति राजेंद्रकन्येका ते भविष्यति॥ कुलघयंतु साराजन्तु
 धरिष्यति भामिनि॥ मन्त्रास्ताराजगार्हजतस्या नाम भविष्यति॥ इत्युक्ता तं मुनिश्चेष्टुः
 जानं ब्रह्मणः प्रिया॥ अंतर्धानं गता देवी संतुष्टो सो महियति॥ ततः कतिपया हो
 ॥ ततः कतिपया हो भिस्तस्या राज्ञी महो भुजः॥ ससत्वा समजा ये तपस्विका जे सुधीवहे॥
 सावित्रा तुष्ट्या दत्ता सावित्रा जसमा तथा॥ सावित्री ते नवरदा तस्या नाम भव भवह॥ राज
 ते देवगजाभा कन्या कमललोचन॥ तां दृष्ट्वा हेमगर्भाभं राजा चिंतामुपेयिवान्॥ अया
 च्यमानां च वरो रूपेणा प्रतिमा भुवि॥ तस्मारूपेण ते सर्वं सन्निरुद्धा मिही भुजः॥ ततः स
 राजा चारुयुतं कमलं दत्ता॥ पुत्री प्रदानं कालेन च यां चेतिके वत्॥ स्वयं वरेय दृष्टं ते
 वाच पतिगुणसमन्वितं॥ मनः प्रकाद करणं शीलेना भिजनेन च॥ इत्युक्ता तां सराजेंद्रो वृ

राम
 ४४७

व्रतरा० योदधिघृतं चैव शर्करामधुसंयुतं॥ पंचामृतेन स्नपनं प्रायतां परमेश्वरि॥ पंचामृतस्नानं
 ४४५ ० मंदाकिन्याः समानीते हेमोभोरुहवासितं॥ सावित्री ब्रह्मराजं च स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां
 ॥ स्नानं॥ स्नानं तु मयं वस्त्रयुग्मं कार्या समं भवं॥ सावित्री वरमुक्ता भ्यां दत्ते ते प्रतिगृह्य
 तां वस्त्रं॥ सावित्री सत्यवक्ता ते धर्मराजसुरेश्वर॥ सावित्री ब्रह्मणा सार्धं उपवीतं तु गृह्य
 तां॥ उपवीतं॥ भूषणानि च दिव्यानि मुक्ताहारयुतानि च॥ त्वदर्थमुपक्रम्यानि गृह्णाण
 शुभलोचने॥ भूषणानि॥ कुंकुमागुरुकर्पूरकरीरोचनायुतं॥ चंदनं ते मया दत्तं सावि
 त्री प्रतिगृह्यतां॥ चंदनं॥ अक्षताश्च सुरश्रेष्ठाः कुंकुमोक्ताः सुरभेभनाः॥ मयानिवेदि
 ता भक्ता गृह्णाण परमेश्वरि॥ अक्षताः॥ हरिद्रा कुंकुमं चैव सिंदूरं कज्जलान्वितं॥ सोभा
 ग्यद्रव्यं संयुक्तं सावित्री प्रतिगृह्यतां॥ सोभा ग्यद्रव्यं॥ माल्यादीनि सुगंधीनि मालसा
 दीनि वै प्रभो॥ मया दत्तानि पुष्पाणि पूजार्थं प्रतिगृह्यतां॥ पुष्पाणि॥ अथांग पूजा सा
 वित्रे नमः॥ पादौ पूजयामि॥ वटप्रियायै० जघे० कमलय त्राक्ष्यै० कटी० भूतधारिण्यै

मिस्रुष्टा॥महीधौःपृथिवीरुक्॥तदुपरिकलशंस्थाप्यः॥ओवधयंसे॥आकलशेषु०
 धावति॥कलशंनिधाय॥पंचम॥त्रयसंस्तुति॥कारिण्ययवान्कुंभेनिक्षिप्य॥तदुप
 रिंशंशान्निधाय॥तस्मादपरिसंस्तुति॥निष्ठकस्तुत्यानितदुपरिवस्त्रंवस्त्रोपरिका
 त्रिशंशुवुकपरिमितावानुकाप्रतिमां ब्रह्मसहसंस्थाप्यप्रजयेत्॥पलपत्रासनस्थ
 श्रवासाकायप्रतुर्मुखः॥सावित्रीतस्यकर्तव्यारामोत्संगगताया॥आदित्यवर्णध
 मजासाक्षमालाकरातया॥ध्यानं॥ब्रह्मणासहितोदेवोसावित्रीलोकमातरं॥सत्यव
 तंचसावित्रीवदेवावाहयाम्यहं॥आवाहने॥ब्रह्मणासहसावित्रीवैतवत्सहितेप्रिये॥
 हेमासनगृह्यतांतुधर्मराजसुरेश्वरः॥आसनं॥गंगाजलंसमानीतपाद्यार्थं ब्रह्मणः
 प्रिये॥भक्तादत्तधर्मराजसावित्रीप्रतिगृह्यतां॥पाद्यं॥भक्तासमाहृतंतोयंफलपु
 ष्यसमन्वितं॥अर्घ्यं गृहाणसावित्रीममसत्यवतेप्रिये॥अर्घ्यं॥सुगंधिसहकर्पूरंरु
 रभिः स्वादुशीतजं॥ब्रह्मणासहसावित्रीकुर्वन्ममनीयकं॥आचमनीये॥प

अ
 त

ब्रतरा० स्त्रीभिर्मुनिगणैस्तथा॥त्रिसंधं देविभूतानां वंदनीया सुशोभने॥मया दत्ता च प्रजेयं त्वं गृहा
 ४४६ ण नमोस्तुते॥पुष्पांजलिं॥ततोर्ध्वं त्रयंदधात्॥ॐ कार्पूरं के देवी सर्वदुःखनिवारिणी॥
 देवीमातर्नमस्तुभ्यं सौभाग्यं वप्रयच्छमे॥अर्घ्यं प्रतिव्रते महाभागे ब्राह्मणी च क्व विस्मिते
 ॥दृढव्रते दृढमते भर्तुश्च प्रियवाहिनी॥अर्घ्यं॥अवैधव्यं च सौभाग्यं देहित्वं यत्नमुव्रते॥पु
 त्राभ्यां त्रांशु सौरभं च गृहाण ध्येनमोस्तुते॥अर्घ्यं॥३॥सावित्री ब्रह्म गायत्री सर्वदा प्रा
 यभाषिणी॥तेन सत्येन मां पाहि दुखं सारसागरात् त्वं गौरी त्वं शुचिर्गौरी त्वं प्रभा चंद्रमं
 डले॥त्वमेव च जगन्माता त्वमुद्धर चरानने॥मन्मया दुष्कृतं सर्वं कृतं जन्म शान्ते रपि॥भस्मी
 भवतु तत्सर्वं अवैधव्यं च देहि मे॥अ विरोगो यथा देवसावित्र्या सहितस्तव॥अवियोग
 स्तथास्माकं भयाजुक्त निजमनि॥इति प्रार्थना॥सुवाक्षित्यस्तः पूज्यादिवसेदिवसे ग
 ते॥सिद्धं कंकुमं देवतां कलं च पवित्रकं॥तथा दद्यात्तुभ्यां भक्ष्यं भोज्यादिकं सदा॥मा
 हात्म्यं देवसावित्र्याः श्रोतव्यं मुनि सत्तम॥पुराणश्रवणं कार्यं सतीनां चरितं विभो॥इति

रग्य
 ४४६

॥ उदरं ॥ गायत्र्यैः कंठं ॥ ब्रह्मणे प्रियायै ॥ मुखं ॥ सोभाग्यदात्र्यै ॥ शिरः ॥ अथ ब्रह्मसप्त
 वतोः पूजा ॥ धात्रे नमः ॥ पादौ पू० विधात्रे ० जंघे ० सट्टे ० उरु ० प्रजापतये ० मेढ्रे ० परमेष्ठि
 ने कटि ॥ अग्निरूपाय ० नाभि ० वसनाभाय ० हृदये ० वैधसे ० बाहू ० विधिसे ० हिर
 एषगर्भाय ० मुखं ॥ ब्रह्मणे ० शिरः ० विष्णवे सर्वांगं पू० देवदुमरसोद्भूतं कालागु
 रु समन्वितं ॥ आश्रित्य तामयं ध्याय सावित्री प्रतिगृह्यतां ॥ ध्याये ० चक्षुः सर्वलोको
 नांति निरस्य निवारणं ॥ अति कं कल्पितं भक्ता गृहाण परमेश्वरी ॥ दीपं ० अनेव
 तुर्विधं स्वादुरसैः षड्विः समन्वितं ॥ मयानि वेदितं भक्त्यै नैवेद्यं प्रतिगृह्यतां ॥ नैवे
 द्यं ० मध्ये पानीयं ० रापोशनं ॥ मुखं प्रक्षालनं ० द्रव्यं फलं मया देवेति फलं ॥ पूजा
 फलमिति तां बुजं ॥ हिरण्यगर्भेति दक्षिणा ॥ नमो ब्रह्मण्यदेवी त्वं सततं ब्रह्मण्यप्रि
 ये ॥ पंचार्तिकं मया दत्तं गृहाण सुरमूर्जितं ॥ नीराजनं ॥ पानिका निचपा पानिति प्र
 दक्षिणा ॥ सावित्री च प्रसावित्री सततं ब्रह्मणः प्रिये ॥ पूजिता सिद्धिजैः सर्वैः ॥

उत्त

ॐ

या

भ्रातृगृहे विष्णुं जंते बहवः सदा भावादीनुदिनं कांतं तत्र भोक्तुं मुभावपि ॥ एवं भोजनं वे
 लाया आगता गत्य तं ॥ भुजं भुजं जलिजगद्गंतो तो बकुवासरं ॥ कदाचिदागतो याव
 नोपतिर्भायया सह ॥ उपविष्टेषु विष्टेषु भोक्तुं नो विंददासनं ॥ अथान्नरात्रोरभ्यात्रो भोजना
 यक्षु धातुरः ॥ उपविष्टः श्रीपतेस्तु भार्या च निवारितः ॥ अस्मादुत्तिष्ठ वैतुर्ण्यं स्वमु
 छिष्टं करिष्यसि ॥ तिष्ठतिष्ठ दानं चैव प्रसादं ॥ तिसां ब्रवीतां गोपते ॥ कांतमादृतं ततो
 विमनसा वभो ॥ अभुक्ता वेवनिः कांतो जन्म तुर्निजमं दिरं ॥ ततः स्वजायां प्रोवाच नि
 जमार्गं विवितयन् ॥ भ्रात्रा मया समं वित्तं सं ॥ विभक्तं मम प्रिये दुर्बलो हं धनो नमः ॥ प्र
 यतामन्नकारणं ॥ पुरावाभ्यां गुरुगृहे ब्रतमाचरितं शुभं ॥ उपांगललिता देव्या देव्या विधा
 दिसकलंततः ॥ प्राप्ता मया तत्सकलं परित्यक्तं प्रसादतः ॥ ज्येष्ठो आचरते नित्यं तस्मात्पु
 स्तत्रैव र्तते ॥ तस्मादहंतदा भो ह्येयदा इत्यामिता शिवा ॥ इत्युक्ता निगताः सस्मात्क्रुदाद
 रुत भोजनः ॥ तज्जायचित्तमाविष्टा सावितस्मिन्नस्मृती ॥ भुक्तवत्सु ब्राह्मणे शुश्रावतिः ॥

स्वै

ॐ

त्रतरा-
१५६

स्य

पर्यट्टत॥ कु- गते गोपतिरिति तं कृत्वा सोपि दुःस्वपदमभ्यगात्॥ पंचमेवासरं प्रा-
प्तेऽनुत्पिपासादि तो वने॥ अलक्ष्यदर्शनो देव्या दुःस्वितो निषपातहा॥ तं कुरुगता लोका
भवानी भक्तवत्सला॥ कृतापराधमपितमनुजग्राहवैतदा॥ गतमर्चसि मुस्याय दिगंता
मवि लोकापत॥ ददर्श हस्तो गोपं चारयंतं गवां गसा॥ तं दृष्ट्वा किं चिदाश्च स्त्रो यो तस्याति
कंशनेः॥ अष्टकृत् भवान्यातः कुत्र तः कुत आगतः॥ को यं देवाः के भूपा जं किं पुरं नाम
तद्वद॥ निराम्य वेवेनं तस्य वक्तुं गोपः प्रचक्रमे॥ गोप उवाच॥ उपांगं नाम नगरं उपां
गो नाम भूयति॥ तत्र यो हं समायातः पुनस्तत्र जायमहं॥ उपांगललिता देव्या विद्यते
तत्र मंदिरं॥ इत्याकर्ण्य विचरन् विप्रः समुदितो भवत्॥ स गोप सहितं सामं विचरन् वि-
व्रोह॥ दृष्ट्वा ददर्श भवनं पुरमध्वेतपोधनाः॥ उपांगललिता देव्याः स्फटिकं गगनं लिह-
न्॥ सो वर्णेन विविनेण कलत्रो नो भवो भिते॥ यद्यो दमाचलः शैलो दधानो भानुमं-
डलं॥ त्वरितो गोपमासेन प्रासादं समयो मुदा॥ प्रणम्य दंडवद्भूमौ बधोजलिपुटस्त

तः गोपतिस्तु सरिदुर्जं वननिवृद्धोः

अनुर

पञ्च

पञ्च

का

जि

व्याः १

स्य

राम

१५६

विवेकोद्भूत

तः

गोपतिश्चैव तमेतत्तपोधना॥ अचिरेणैव कालेन मासि माघे तयोर्दुःस्वविवाहो वि-
ता कन्या नामा गुणवती मिति॥ विनीता यश्च तव ते यने श्रीपतयेतदा॥ विचार्य बांधवैः
सा कंदौ पुण्यं द्वासरं॥ पारिवर्हं वहु मुदा प्रादादुहितवत्सलं॥
लेभे सानुरागो विलोकातौ॥ अन्याहं पुनरेतत्सुव्रतं देव्याश्च वक्तुं॥ भ्रातरौ तौ ति-
जं देशं इच्छंती च धनादिकं॥ अथा न्येह निकस्मिंश्चिन्ना बुपाध्याय मचतुः॥ स्वामितुषा
त्प्रसादेन लब्धा विद्या तथा वसु॥ अनुजानीहि गच्छामो निजदेशमितः पुनः॥ इत्याक-
र्ण्य समा लोकाभ्युभवासरमा॥ तः स्वयं प्रापयितुं जातो विप्रौ कन्या च निर्ययो॥ अ-
प्यदेव्याः प्रसादेन पितृव्यस्य तयोः किल॥ अन्वेषणमतिजतिगतौ श्रीपतिगोपती॥
निर्गतौ देशे वसतः के त्वन्वितमत्॥ लोको निदंति मां नित्यं जाता अन्वेषणे मतिः॥ दि-
दृक्षुस्तौ ततः सोपि निर्जगाम तिजापुरात्॥ किं चित्स नगरं प्राप्य विजवा लो गवेष्टय-
न्॥ तदेवनगरं प्राप्नो विवेकारयो विप्रौ त्रमः॥ सत्रिंशः कन्यया सार्धं क्रमन्तार्गं शनैः

८५

स्य

दात

वतरा.
१५५

शनेः॥ तत्र तेषां समजनी संगमो मुनिपुंगवाः॥ विद्वच्चकारतौ कष्टे मध्यमेव यसि स्थितौ
॥ मुध्राघ्नयेत योः पश्चान्मुदले भेषरंतपः॥ न शक्नुवन्मुदं वक्तुमे मगद दयागि रा पादानता
गुणवती वेकेन प्रणोदिताः॥ आ श्रीवीदेव कुविधे सांस्तु वा समयोजयत्॥ विवेकस्ततदा त
त्र। संविभाष्य परस्परं॥ विवेकज०॥ ॥ सुतावेतौ मया विप्रपालितौ पवित्रौ तवा॥ संप्राप
चितुं मा प्रोस्मि भवतां गाममुत्तमं॥ इति संभाषमाणौ भूयुक्षेत्रं युमुदा॥ जातिभिः स
ह संगम्य शृण्वन्निस्त विवेष्टि॥ तौ पितृव्यगृहे स्थित्वा हायनान्यष्टसत्तव॥ स्वपितृव्यगृहेकां
श्रिदुषित्वा दिवसांस्तदा॥ लब्ध्वा पितृधनं गेहं सर्वप्रापति ईषतुस्तदनुजातो विवेकः स्वापु
रोमयो॥ प्रापति गोपतेस्तद्विवाहमकरोत्तरु॥ तावेकचेतसौ सत्रं चक्र तद्विजयेष्वर्ज॥ त
॥ प्रापति श्रद्धया युक्तः कनीया व्ययं कृतः॥ चिचार्य भार्यया साकं विभक्तः प्रापते भ
त॥ स भोगा विविधानुजन्म मत्तो बहु संपदा॥ न देवाराधने चक्रे गोपतिः॥ सुखलंघनः
॥ अथ स्वल्पेन कालेन नष्टं तस्मिन्नेधनं॥ अकिंचनो गतस्मिन्तां भार्यया सितस्तदा॥ तव

य ५

त-

र राम

३१५५

या १

सुखं

गुणराशिर्धनं जातो मदादेव्याः प्रसादतः कूरुं इत्यपि धानं तज्जन न्याबहुवासरं याचि
ता निवेष्टा दाक्षालिता पूजितं तं रुरुं पृथगेष्टं ते भाषातस्ते बबूचन्मुदते १
विजोत्तम॥ परिविष्टेषु बालेषु पितृ वेश्मनि मेदिज॥ गृहीतापोशनी भक्ता भार्यार्थं
मां च याचय॥ मया तु मोदितस्ततः समंतुभ्यं प्रदास्यामि॥ तयोक्तो गुणराशिस्तथा स
र्वचकार ह॥ गोपति भार्यया भ्रात्रा समा लोकस्वबंधवैः॥ परिचिताय विप्राय विद्यायां
कुलशालयोः प्रतिजुजेततः कन्यां ललितां गुणशालिने॥ शुभे मुक्तर्त्तवत योर्ववाहंरु
तवान्मभु॥ वराय ब्रह्मणेभ्यश्च ददौ बहु धनं तदा॥ विदधे च तयोर्गेहं नातिदूरं स्ववेश्म
तः॥ तत्रोषतुः सानुरागौ मिथस्तौ दंपती चिरं॥ पिधानकं तयानीतं निजं ललितया॥
शने रथधने सर्वगोपते राग मद्रुस्त॥ इत्यं विस्वित्पापात्मा जामातरमघातयत्। स
मिधार्थं वनं यातः स्वयंतर्गेहमाययो॥ त्रौ चंती किल तां कन्यां सतु देव्याः प्रसादतः कुर्या
पविपिना देत्य भक्तकरोते गेहं॥ पादसंवाहनं तस्य कुरुते ललिता तदा॥ तं दष्टा दुःखि
ता भूमौ प्रणियत्य पुनः पुनः॥ लज्जिता कुक्षतः दृष्टानि जं पायं निवेदयत्॥ स्कंदेन
॥ गुणराशिस्त एजस्मै प्रायश्चित्तं ददौ बहु॥ आत्मानं बहु कालेन पतं कृष्टं श्रकारह

गदं ६

नतरा-
१५८

५१

॥ श्रीपतेस्त्वचलोलहमीसमालोकतपोधना ॥ गोपतिस्तु यथा दृष्टं तत्स्ववर्तसे कथं ॥ किमा-
चरसि कल्याणं येन श्रीरनपायिनी इति तस्य वचः ॥ श्रुत्वा श्रीपतिर्विस्मितः पुनः अस्मान्नि-
स्तद्वतं देवो यस्तु तं गुरुमंदिरे ॥ सोपि देव्या त्वत्तु पुनश्चात्रोपरेचितं ॥ लेभे सपरमा-
मृद्धिं पुत्रांश्च मुदितो भवत् ॥ उपांगललिता देव्या कुर्यादाराधनं ततः ॥ एवं मे तत्पुरादत्तं
माहात्म्यं कथितं मया ॥ कृतमन्ये श्रवणं भिक्षुपिलध्वमनोरथा ॥ स्कंद उवाच ॥ विधानम-
स्य वक्ष्ये हंत वृणु ध्वंतपोधना ॥ श्रुत्वा पक्षे तु यं च म्यामिवे मासि च रेदते ॥ गर्जितं संध्य-
योस्तु ज्येष्ठदिनं दृष्टिस्तमेतथा ॥ निचर्त्तव्यं यकं श्रुत्वा कर्मशु चैरागविर्जितं ॥ चत्वारिंश-
थाष्टौ च कल्पयित्वा विधानतः ॥ दंतकाष्ठा मुपादाय तडागं वानदीं व्रजेत् ॥ आयुर्वर्ज-
यशोवर्चः प्रजाः पशुवस्तु निव ॥ ब्रह्म प्रजा च मेधां च त्वन्मोदे हिवनस्यते ॥ दंतधावन-
पूर्वाणि मज्जना मिसमाचरेत् ॥ ततो यथाविधि स्नात्वा शुक्लवासो गृहं व्रजेत् ॥ उपवा-
रेः षोडशानिरे निमंत्रैः समाहितः कुर्वात् प्रयत्नेन हृदी निश्चिरोपतः ॥ शुचौ

राम
१५८

५१

५२

५३

दा ॥ उपांगललिता देवी मयस्तोतुं प्रवक्तु मे ॥ गोपतिरुवाच ॥ नमस्तुभ्यं जगद्धात्री भ-
क्तानां हितकारिणी ॥ जगतीति विनाशिन्ये सर्वमंगलमस्तये ॥ हत्वा निभुं भमहिषं प्र-
भृतीन्पुराणि निद्रादयो निजपदेषु यथाभिषिक्ताः ॥ लोकत्रयावनहीत महावतारमात-
॥ प्रसीद सततं कुरु मे तु कं पां ॥ त्वामुक्तये निजजनां ॥ कुटिलीकृतां गां गौरी निजेव
पुष्पिकुंडलिनीं भजंति ॥ मुक्तैव देवमनुजाः कनकाराविंदवरासनामविरतं कमलां
स्तुवंति ॥ सा परा धोस्मि सततं प्राप्तां जगदेविके ॥ दूरीनीमनुकं व्योहं यदा ब्रह्मसि कुरुषु-
तत् ॥ इति स्तुत्वा यशो वर्णां प्राणिपत्य पुनः पुनः ॥ कृतसंध्याविधिस्तत्र सुषापाक्षुतभो-
जनः स्वप्ने शक्तिमया देवी विमैवं समादितात् ॥ गोपते वत्स तुष्टास्मि गच्छोपांगमहीपतिं
मत्सृजनकरं उस्पृश्यायि स्य विधानकं ॥ तत्सृजय निजगृहे परामृद्धिमवाप्स्यसि ॥ स्वप्ने द-
त्वा त्वसंदेशं प्रभाते गोपतिस्तदा ॥ राजदर्शनवेलायां नृपधारं समन्यगात् ॥ प्रविष्टोऽसौ
नृपसभां प्रातिहारं विदितराजा संभावितस्तत्र तिष्ठसादा सने शुभे ॥ मृष्टांगमनहेतुम्

नि।

निर्घोष सारसनाचेष्वपुंरं दृष्ट्वा दृष्ट्वा दृष्ट्वा मुपागमत्

व्रतरा- १५७ मयाचेनयपुंगवं॥ देवार्चनिकरंडस्यपिधानं देहिमेनप॥ इत्यर्थितः सविमेणजातादे
 गोतृपोददौ॥ पिधानकं नमस्कृत्य तस्मै च भ्यर्चनादिकं॥ आशीर्त्तुं भिनं द्याथ तमामं
 मचभयति॥ नृपांगललिता देव्या प्रासादपुनरागमत्॥ प्रणिपत्य विंका विप्रोत्तरि
 तो सुहृदिः सहसंगम्य सर्वं तत्कथयन्मुदा॥ पूजयित्वा पिधानं तद्विदधं पारणं
 धिजः॥ एवमाराममातं मृदो भवत्युनः॥ सोपि सत्रं समारेने विजेभ्यो वक्रवासरं
 ॥ एका तस्य भवत्कन्या॥ ललितानाम सुंदरी॥ कन्या पिधानमादाय विहर्तुं याति सर्व
 दा॥ प्रमत्तत्वा त्रियत्वां तभ्यामनिवारिता॥ कदा विधो वनस्यासा स्नातुं गंगाजले
 वृषि- शुभे क्रीडंती दंष्ट्रा तोये नीयमानं कलेवरं॥ पिधानहस्तासा विचुअप श्रांजलिभि
 : स्पर्शत्॥ ससर्प दष्टुं स्थोततो देव्याः प्रसादतः संति श्रांतं विजं दृष्ट्वा मनसा चिंतय
 त्पति॥ जुहावाभ्यवहाराय जनकस्य निकेतनं॥ मार्गे च परिप्रेक्ष्य कुलं श्रीलंबत
 स्पसा॥ सोपि सर्वसमाचरयो गुणाराशीतिनामव॥ ललितामं नयन् मार्गे गुणाराशी

राम
१५७

६५

तप

तिहेमाद्रौ वसंचमीविधि॥ अथ षष्ठी व्रतानि॥ तत्र भाद्रपदशुक्लपक्षां ललिता व्रतं॥ सामधा
 न्द्व्यापिनी आसा॥ तद्याप्रावया सोमवजागरप्रधानत्वात्॥ रुक्मिणः॥ भाद्रपदपदेमा
 सिशुक्लैष पक्षो सुसंयुता॥ नारी स्नात्वा प्रजाते तु शुक्लमात्रा वराशुचिं सुवेवाभरणोपेता
 भूत्वा संगृह्य बालुकां॥ आनीय वंशपात्रे तु पंच पिंडा वृत्तीं शुभां॥ ध्यात्वा तु ललितो देवी
 तपोवननिवासिनी॥ पंकजं करवीरं च नेपालं मालतीं तथा॥ नीलोत्पलं केतकं च संग
 हृतं गतं तथा॥ एकैकाष्टरातं ग्राह्यं अष्टाविंशतिरेव च॥ अक्षताः कपिला गृह्यताभिर्दे
 वी समर्चयेत्॥ प्रार्थयेद्ग्रतो भूत्वा देवीतां गिरिशप्रियो॥ गंगाद्वारे कुरुगवतो बिल्वके
 नीलपर्वती स्नात्वा कनखले तीर्थं हरं लक्ष्मवतीं पति॥ ललिते ललिते देवी सौख्यसौभा
 ग्यदायिनी॥ अनंतं देहि सोभाग्यं भगवत्पदपदं मंत्रेणानेन नु सुमे श्रंषकैर्बकुलैः
 शुभैः एवमभ्यर्च्य विधिनानैवेद्यं पुरतो न्यसेत्॥ त्रयुसे रपि कन्यां देवीं करैः सुहा
 डिभैः॥ वीर्यैः सतुंडीरैः कारवेलेः सविधिर्दे॥ फलेस्तकाल संभतेः रुक्माशी

ज

लि २

व्रतरा०
१६०

२५

६१३

६२

भातदन्ततः विरूढैर्धन्यसंभूतैर्दयिकाभिः समंततः ॥ सार्धं सगुडकैर्धर्मैः सोहारीककरंजि
कैः ॥ घृतपक्वैर्कणैर्वैभवेर्दिकैरुपमोदकैः ॥ बहुप्रकारैर्नैवेद्यैर्यथाविभवसारतः ॥ एवम
भ्यर्च्य ॥ विधिवद्वात्रो जागरणं कुर्यात् ॥ गीतवाद्ययुतैर्नृत्यैः प्रहृष्टाणीयैरनेकधा ॥ सखी
भिः सहितासाध्वीतारात्रीप्रशमनयेत् ॥ नच समीजयेन्नेत्रे नारीयामचतुष्टयं ॥ दुर्नगा
दुःखिताबंधानेन समीजनां नयेत् ॥ एवं जागरसां कृत्वा ससम्यं रितं प्रति ॥ स्नात्वा व
स्त्रपरीधाय धार्य सोभाग्यकुंकुमैः ॥ गंधर्वपुष्पदिधौषे श्रुतीतवाद्यपुरं ॥ तच्च दद्यादि
जे प्रायने वेद्यादिसुभद्रको ॥ ततो गृहं समागत्य कृत्वा वैश्वानरं क्रमात् ॥ देवान्मिदं ब्राह्म
णं श्रुत्वा जयित्वा सुवासिनी ॥ कन्यकां श्रैव संभोज्या दीनानां श्रुभोजयेत् ॥ भक्ष्यं भो
ज्ये बह्विधैर्दत्वा नाविभंशः ॥ ललितामेकमुप्रीता इत्कत्कातु विसर्जयेत् ॥ यः कश्चिद्वा
रैर्तद्वृत्तं सोभाग्यदं परं ॥ यथा तु ललिता संज्ञं सर्वपापनिवर्हणं ॥ नरो वायु दिवानां शीत
स्पर्शं फलं शृणु ॥ यत्तु लंघ्यते तस्मात्पैर्दानैर्वा न्यसत्रम ॥ तपोभिर्निधमैर्वा पितृदेते

रि

ः सरं ६

राम

१६०

वा ३

देवो मंडविकां कृत्वा तीव्रमनीहरं ॥ सोवर्णीं प्रतिमां शस्त्राकल्पयेन्मंत्रं पर्वकं ॥ विजाय वा
णकं दद्यादि शस्त्रावटकादिभिः ॥ ततः कथां समाकर्ण्य वाणकान् सख्यया ॥ स्वयं भोज्य
तदेवान्गणतः सहि बांधवैः ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यात् नृत्यगीतादिमंगलैर्प्रनातेनैव पूजयेद्दे
वीततः कुर्याद्विसर्जनि ॥ सवाहनां शक्रियुतावरदा पूजिता मया ॥ मातामामिनुगृह्याथ गम्य
तां निजमंदिरं ॥ तामर्च्य गुरवे दद्याद्दानानि च संभूरिषा ॥ व्रतमेवं च यः कुर्यात्पुत्रवान्ध
नवाभवेत् ॥ विद्यावानुरोगनिर्मुक्तो सुखी गोमांश्च जायते ॥ अवैधमं चलनं तस्त्रीकन्या
वरमुत्तमं ॥ विजयः पुष्टिमायुष्यं यच्चान्यदपि वांछितं ॥ इत्येतद्ब्रूतमारख्यातं सेति हांसं
हर्षय ॥ श्रुत्वा न पि नरो भक्ता सुखमाप्नोति निश्चितं ॥ निर्मुक्तः स सुखी धीमान् व्रतराज
प्रसादतः ॥ वीतरो माग्यमायुष्यमाप्नोति च प्रसादतः ॥ १३२ ॥ इति श्री स्कंदपुराणे उपनिषत्
लिता व्रतोद्यापनं संपूर्णं ॥ अथोद्यापनं ॥ आचार्यवरये स श्राद्धं विजां विंशतिं तथा ॥ उ
पनिषत्पुत्रो देवो विलिखे न्मंडलं ततः ब्रह्मादींश्च ततः स्यात्पूजयेद्विधिमंत्रतः अत्र

व्रतरा.
१५९

स्नणेकलरीशुद्धेललितोस्यापयेत्तया॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रभाते होममाचरेत्॥ इहुरं
इतिलेः शुद्धेः पायसेनापि वाव्रती॥ अष्टोत्तरशतं कृत्वा बलिदानं समाचरेत्॥ वायने च ततो
दद्याद्दशपात्रे निधाय च॥ वटका विंशति संख्या निर्मला द्रुतपा चितान्॥ आचार्यं पूजये
त्यश्राद्धं दत्त्वा लंकारधेनुतं॥ कृत्वा जीश्रतया दद्यात्कुंभवस्तसु दक्षिणा॥ विसर्ज्य च
चतुर्थी वं आचार्याय निवेदयत्॥ भोजयेच्च ततो विप्रायां सान्नेन भोक्तुं॥ विप्राज्ञं च ततो
गृह्य स्वयं भुंजीत बंधुनि॥ इति स्कंदपुराणे उपनिषत्तत्त्वोपायनं संपूर्णं॥ अथ माघशु
क्लपंचम्या वसंत मृदुलि॥ सामध्याह्न्या पिनी ग्राह्या॥ दिन द्येत द्यासा वस्यो वा पूर्वा
मुक्तं मात्र सत्वे पिपरा ग्राह्या तत्र विष्णो पूजा कार्या॥ माघे मासि सिते पक्षे चम्या पूज
येद्भरि॥ पूर्व विद्वा प्रकर्त्तव्या वसंता दोतये वच॥ तैलाभ्यंगं कृत्वा भक्षणानि धारयेत्॥ नि
त्यने मित्रि कं कृत्वा गुलालेन चर्चयेद्भरि॥ गंधपुष्पैश्च धूपैश्च नैवेद्येः पूजयेत्सदा॥ नारी
नरो वाराजेंद्र संतर्प्य पितृ देवता॥ स्नक् चंदन समायुक्तान् ब्राह्मणान् भोजयेत्तत॥ इ

राम
१५९

व्रतरा.
४४३

त्यरेव॥ अविशेषो निर्णयामृते विष्णुस्मृतौ॥ चित्राक्ष द्युता चैत्रि परास्नानदिकर्मणि॥ चित्र
वस्तुमदानेन सिद्धिर्भवतु ते नर॥ मेदा केचन गुरो वारे यदा भवति पौर्णिमा॥ तत्राश्वमेध
जपुष्पस्नानश्राद्धादिभिर्भवेत्॥ वायवीये॥ संवत्सर कृतावायाः साफल्यया र्विन्म
रान्॥ दमने नार्चयेच्चैभ्यो॥ विशेषेण सदा शिवं॥ इमं मन्त्रादिरपि॥ इति चैत्रि पौर्णिमा स्या
विशेषः स्मर्यते भविष्ये॥ वैशाखी कार्तिका माघा तिथयो तिथि पूजिता॥ स्नानदान वि
हीना स्नाननेयाः पांडु नंदन॥ अथ ज्येष्ठ शुक्ल पौर्णिमा स्यात्तत्र माया वा वसुमी वित्री ब्र
ह्म तं लिख्यते॥ इयं च पूर्व विद्वा ग्राह्या॥ भूतविघ्नान्कर्त्तव्या अमा वास्या च पौर्णिमा॥ वज्र
यित्वा मुनिश्रेष्ठ सा वित्री व्रतमुत्तमं॥ इति ब्रह्मवैवर्त॥ ज्येष्ठ मासि सिते पक्षे द्वादश्या
रजनी मुखे॥ इत्युपक्रम्य॥ व्रतं निरात्र मुद्रिपदि वारास्त्रिस्त्रि राभव॥ ज्येष्ठे मासि सिते प
क्षे पौर्णिमा यां तथा व्रतं॥ चैत्रं व्रतं महा भक्त्य कथितं ते मयानघे॥ धर्म राजन०॥ इति दा
क्षिणा त्याश्रे वमाचरंती॥ पाश्चात्या दयस्तु अमा वास्या यां आचरंति॥ तच्चैकं निर्णया

ला

राम
४४३

व्रतरा.
१५९

लणेकलरीशुद्धेललितोस्यापयेत्तथा॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रभाते होममाचरेत्॥ इक्षुखं
इतिलैः शुद्धैः पायसेनापि वा प्रती॥ अष्टोत्तरशतं कृत्वा बलिदानं समाचरेत्॥ वायने च ततो
दद्याद्दशपात्रे निधाय च॥ वटका विंशति संख्या निर्मला घृतपा वितान्॥ आचार्यं पूजये
त्पश्चाद्दद्याद्दलंकारधेनुतं॥ कृत्वा शिवाय दद्यात्कुंभवस्तसु दक्षिणा॥ विसर्ज्य च
चतुर्थी वं आचार्याय निवेदयत्॥ भोजयेच्च ततो विप्रं पासान्नेन भक्तितः॥ विप्रान् च ततो
गृहस्वयं भुंजीत बंधुभिः॥ इति स्कंदपुराणे उपांगजलितो घ्रापनं संपूर्णं॥ अथ माघशु
क्लपंचम्या वसंतप्रवृत्तिः॥ सामध्याह्न्यापि नीग्राह्या॥ दिनद्वये तथा सावर्षा सोवापूर्वा
मुक्ता मात्रसत्वे पिपराग्राह्या तत्र विष्णो पूजा कार्या॥ माघे मासि सिते त्यक्षे पंचम्या पूज
येद्भरि॥ पूर्वविद्वान् कर्त्तव्या वसंतादौ तथैव च॥ तैजाभ्यंगं कृत्वा भक्षणानि धारयेत्॥ नि
त्यनैः मित्रिकं कृत्वा गुजालेनार्चयेद्भरि॥ गंधपुष्पैश्च धूपैश्च नैवेद्यैः पूजयेत्सदा॥ नारी
नरो वारजेंद्रसंतर्प्य पितृदेवता॥ तत्कचंदनसमायुक्तान् ब्राह्मणान् भोजयेत्ततः॥ इ

राम
१५९व्रतरा.
४४४

हेमासेतुसंप्राप्ते योर्हमासी प्रतिवृत्ता॥ स्नात्वा वैवशुचिर्भूत्वा नियमं कारयेत्ततः॥ अथ
व्रतविधिः॥ वरुसमीपं गत्वा तत्र संस्कारमुक्तवटपुजां कृत्वा॥ अथ मयमासपक्षाकृत्ति
रव्यममभक्तुः पुत्राणां आधुरारोग्यप्राप्तये जन्मजन्मनि अवेधयमासये च सावित्री
व्रतमहं करिष्ये॥ इति संकल्प्य॥ वरुसले स्थितो ब्रह्मावरमध्ये जनादेनः॥ वरुमेतुश्चि
वै स्थित्वा सावित्री वरुसमुत्ता॥ वरुसि वामिते नलं सलिलैरमृतोपमैः॥ सत्रेण वेष्ट
येद्ब्रह्मा गंधपुष्पाक्षतैः शुभैः॥ तमो वरुसावित्रीभ्यां भामयंतीं प्रदक्षिणां॥ वरुसावि
त्री सम्यक् चराभिर्मंत्रैः प्रयजयेत्॥ एतद्विधिर्वह्निः॥ कृत्वा सम्यग्गैरुहमागतः॥
हरिद्राचंदने नैव गृहमध्ये लिखेद्वटं॥ ततोपविश्य संकल्प्य पूजाकार्या प्रयत्नतः॥ नि
ष्पादिसंकीर्त्य मम जन्म निजन्मनि अवेधयमासये भर्तृविराजुष्यारो न्यसं महादिका
मनमासावित्री व्रतं करिष्ये नियममंत्रः॥ त्रिरात्रं तं धयित्वा तु चतुर्थे दिवि सेत्वं हं॥ वेष्ट
या धूपं प्रदत्वा च पूजयिष्ये ततोऽती॥ मिष्टान्नानि यथाशक्ता भोजयित्वा विजोत्तमान्
॥ भोज्ये हंतुजगद्वात्री निर्विघ्नं कुरु मे शुभे॥ इति नियममंत्रः॥ अथ पूजा॥ ततः

ता

राम
४४४

व्रतरा.
४४३

त्यरेव ॥ अविशोनिर्णयाम् ते विष्णुस्मृतौ ॥ विनाशकृत्युता चैत्रिपरास्नानदिकर्मणि ॥ वित्र
वल्गुप्रदानेन सिद्धिर्भवतु ते नर ॥ मेदा केचयुरो वारे यदा भवति यो लोमा ॥ तत्राश्वमेध
जपुष्पस्नानश्राद्धादिभिर्भवत् ॥ वायवीये ॥ संवत्सररुतावायाः साफल्यया विवेक
रान् ॥ दमनेनार्चयेच्चैभ्यो विशेषेण सदा शिवं ॥ इमं सन्नाहिरयि ॥ इति चैत्रिपौर्णमास्यां
विशेषः स्मर्यते भविष्ये ॥ वैशाखी कार्तिका माघातिथयोर्तिविषूजिता ॥ स्नानदानवि
हीना स्नाननेयाः पांडुनंदन ॥ अथ ज्येष्ठशुक्लपौर्णिमास्यां अमायां वा वस्सी वित्रीव्र
तं लिख्यते ॥ इयं च पूर्वविद्याया ॥ भूतविघ्नकर्तव्या अमा वास्या च पौर्णिमा ॥ वज्र
मित्वा मुनिश्रेष्ठसा वित्रीव्रतमुत्तमं ॥ इति व्रतसंवेवर्तात् ॥ ज्येष्ठमासि सिते पक्षे द्वादश्यां
रजनीमुखे ॥ इत्युपक्रम्य ॥ व्रतं निरात्रमुद्धिपदि वारात्रिस्त्रिराभव ॥ ज्येष्ठमासि सिते प
क्षे पौर्णिमायां तया व्रतं ॥ चीर्णं व्रतं महाभक्त्युत्पत्तिं ते मया नद्ये ॥ धर्मराज उवाच ॥ इति दा
हिणा त्वां श्रेष्ठमाचरंती ॥ पाश्चात्पादयस्तु अमा वास्यायां आचरंति ॥ तच्चोक्तं निर्णया

ना

राम
४४३

व्रतरा.
१५४

स्मरन्धर्मसनातनं ॥ अतिथीभोजयामास स्वाद्यन्नं सहवात्मना ॥ तौ व्रतस्त्वारिणो विप्रौ सप
यंति विलोक्य च ॥ देशबंधुपरित्यागखेदमु ॥ वभूवतु ॥ अथाष्टद्विजवर ॥ कोपुवांकुत आ
गतौ ॥ किमर्थं ब्रह्मवयसो निर्गतौ स्वगृहादिति ॥ तद्विवेकस्य वचनमाकर्ण्य श्रीपतिस्तदा ॥
आनुक्येण सकलं वृत्तं तं समभाषत ॥ पितृहीनो वतौ ज्ञात्वा त्वत्तौ बंधुजने न च ॥ आश्वा
स्यस्यायामास स्वगृहे वहुवासरं ॥ प्रवक्तुमेव शिष्येऽस्य सदा ध्यायितुं श्रुति ॥ वभूवतु
श्रुतौ बालौ गुरुश्रुश्रुत्वा रेतौ ॥ गुरोर्गृहे वसतौ आगतानिर्मलाश्रित ॥ कुलपु
त्रविशालाक्षी प्रसन्नो दुःसुभानना ॥ तस्यां स शिष्यमाचार्यं चरंतं व्रतमुत्तमं ॥ यमल्लुभो
किमिदमावाभ्यो मितिकथ्यतां ॥ ताभ्यामेवं कृतं प्रश्ने विवेक इदमब्रवीत् विवेक उवाच ॥ उ
पांगललिता देवी व्रतं देवर्षिपूजितं ॥ सर्वकामकरं नृणां अस्माभिः समुपास्यते ॥ विद्या
कामौ च तौ बालौ व्रतमाचरतुमुदा ॥ भक्तितो गुर्वनुज्ञातौ यथाशक्ति मया विधि ॥ व्रतप्र
सादान्नकलं वेदशास्त्रमवापनु ॥ अन्यस्मिन्नामने भक्तौ विवाहार्थं प्रवक्तुं ॥ श्रीपति
कामेन कर्तव्यं तथैव धनकाम्यास्तु तर्हि नाप्रकर्तव्यं व्रतमेतदनुत्तमं ॥

राम
१५४

दु
 दत्ते ॥ निगच्छतां मम गृहादि पुरुषं व ॥ तौ तद्वचोभिनिर्विष्टौ बालौ श्रीपतिगोपती
 ॥ वभाषाते मिथः कष्टं धिगहोषितहीनता ॥ यावो देशांतरं तत्र स्वजनो नास्ति कश्च
 न ॥ अनाभाष्ये वसुजनो जग्मतुर्दिशमुत्तरां ॥ भिक्षाचारो बहूने रान्वनानि सरितो गि
 रीन् ॥ समतिक्रम्य पयतुर्विशालां नामतः पुरी ॥ कासारभिस्तोचक्राते ततो स्याः सन्नि
 धौ शुभं ॥ पुंडरीकवनाकीर्णं रक्तसंध्याविभूषितं ॥ संध्याभूषितं चारुयथातार
 कितं नभः ॥ श्रांतौ यस्मिन् तौ बालौ क्षणं विश्रम्य तत्र देवाचम्य शिशिरं तोयं सत्तु सो
 यथाविधि ॥ गताध्वस्वेदो विप्राग्यो पुरीं प्रविशतां ततः ॥ विष्णुचतुःपथयुतं चारुगो
 पुरमंडितं ॥ देवतागाररुचिरं सोधराजीविराजितं ॥ नानाविधैरतिक्रम्य विप्रावास
 मवापतुं ॥ कस्यचित्त्वय विप्रस्य ह्युत्पिपासादितो गृहे ॥ इयत्तुर्वेदिकायां तु उपविष्टौ
 श्रमातुरौ ॥ स्वामी ततो स्पृगे हस्य विवेक इति विश्रुतः ॥ आयातौ वैश्वदेवाते सदद
 र्शातिथीदिजौ ॥ अनाद्यं तत्र यात्री लंतथाचकुलनामनी ॥ ऋषिवत्सजयामास

व्रतरा० देवप्रसूताभरिभूतयः ॥ नत्प्रिमधिगच्छामः पायं पायं सुधामिव ॥ शुश्रूषवो वयं देव्या
 १५३ व्रतं तत्कथयस्व न ॥ मनोभिलषितायां नां सिद्धिर्धृतिस्मिन्कृते भवेत् ॥ स्कंद उ० ॥ साधुष्ट
 ॥ महादेव्यार्महात्म्यं मुनिपुंगवा ॥ वचिसर्वविधानेन तच्छण्डं जगद्वितं ॥ भृगुक्षेत्रे
 किल पुरा विप्रो भूतो तमाभिध ॥ विश्रुतिस्मृतिपुराणज्ञो धनी च बुद्धिबाधवा ॥ अ
 नपत्यस्य तस्यायजज्ञाते जरसः सुतौ ॥ श्रीपतिगोपतिश्च वनामनी विदधे तयो ॥ अ
 चिरेणैव कालेन संपंचत्वमगाधजः ॥ तौ तु बालौ धनं बंधून् हित्वा साधर्मचारिणी ॥ स
 ती विवेश दहनं स्वर्गातुं पतिना सह ॥ अथ ते बांधवाः सर्वे हाकष्टमिति बुक्कुरु ॥ निंदं
 तो दुःखिताश्च कुस्तं क्रियां पारलौकिकी ॥ अथ ते स्पृशन्तो श्रद्धाता च स्वगृहे धनं
 ॥ आक्रोशतो बहून् हे निजमानी यदुर्मना ॥ नास्ति च क्रेधनं सर्वताभ्यां किं चिन्नवे
 ददौ ॥ ततो मौं जीधरो बालौ बंधुभिः कथितं वसु ॥ ययाचतुःपितृव्यं तं देहिनोऽविणं
 हितम् ॥ सतावूचे गतेऽयं सुवां केन प्रतारितौ ॥ नास्ति च क्रेधनं सर्वनावाभ्यां किं न वि

॥ त्वदा स इति मां भक्त्या प्रसाद परमेश्वरी ॥ नमस्कारं ॥ दीनो हं याय संकीर्तुको दारिद्र्यं कनि
 केतनं ॥ समुद्ररक्त्या सिंधो कामान्ने सकलौ कुरु ॥ इति प्रार्थना ॥ अथ वायनं ॥ धिजा
 पवाणकंदद्यादिशत्यावटकादिभिः ॥ कइदं केसमिति मंत्रेण आचार्याय निवेदयेत् ॥ य
 धानफलसंयुक्तं सघृतं दक्षिणां न्विते ॥ धिजवर्याय दास्वामि व्रतसंपूर्णं हेतवे ॥ उपा
 गललिता देव्या व्रतसंपूर्णं हेतवे ॥ वाणकं धिजवर्याय सहिरण्यं ददाम्यहं ॥ इति वा
 यनमंत्रः ॥ ततः कथां समाकर्ण्य वाणकान् स्वसंख्यया ॥ स्वयं भोज्यते देवने वाग्यत
 : सहबोधवै ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यान्नृत्यगीतादिमंगलैः ॥ प्रभाते पूजयेद्देवी ततः कु
 र्याद्विसर्जनं ॥ सवाहनाशक्रियुता वरदा पूजिता मया ॥ मातर्ममिनुगृह्याय गम्यतां
 निजमंदिरं ॥ इति वर्षिकपूजाविधिः ॥ अथ कथा ॥ सूत उवाच ॥ पुरा कैलासशिखरे महि
 र्धिगणैः सेविते ॥ षडाननं सुखासीनं इदमूचुर्महिषयः ॥ ऋष उवाच ॥ महासेन महादे
 व नंदनानंदविक्रम ॥ आख्याना नि सुपुण्या नि श्रुता नि त्वत्प्रसादतः ॥ कथास्तव चत्ता